

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Daha fazla bilgi için, bu belgenin sonunda bulunan yazarın telif hakkı ile ilgili kısmı okuyabilirsiniz.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Folgerø ve diğerleri/Norveç [BD] – 15472/02

Karar 29.6.2007 [BD]

1 no'lu Protokol'ün 2. maddesi

Eğitim hakkı

Öğrencilerin devlet ilkokullarında okutulan Hristiyanlık, din ve felsefe dersinden tamamen muaf tutmasının reddi: *İhlal*

Madde 9

Madde 9-1

İnanç özgürlüğü

Din özgürlüğü

Düşünce özgürlüğü

Öğrencilerin devlet ilkokullarında okutulan Hristiyanlık, din ve felsefe dersinden tamamen muaf tutmasının reddi: *İhlal*

Olaylar: Başvurucuların hepsi Norveç Hümanist Derneği üyesi, çocukları olaylar döneminde ilkokula giden velilerdir. 1997'de Norveç'te ilköğretim müfredatı değişmiş, iki ayrı ders – Hristiyanlık ve hayat felsefesi – yerine Hristiyanlık, din ve felsefe ("KRL dersi") ismiyle tek bir ders getirilmiştir. Bu dersin programı şu bölümlerden oluşuyordu: İncil, ulusal kültürün parçası olarak Hristiyanlık, Luther İncil'i inancı (bu Norveç'te resmi din olup nüfusun % 86'sı bu dine bağlıdır), diğer Hristiyan mezhepleri, dünyadaki farklı din ve felsefeler ile etik ve felsefi konular. Bu reformdan önce veliler çocuklarının Hristiyanlık dersinden tamamen muaf tutulmalarını isteyebiliyorlardı. Ancak 1998 tarihli eğitim kanununa göre, kendi dinleri veya hayat felsefeleri açısından bakıldığında başka bir dini uygulama veya başka bir hayat felsefesini benimse anlamına gelebilecek bölümler varsa, veliler çocuklarının KRL dersinin sadece bu bölümlerinden muaf tutulmalarını isteyebiliyorlardı. Başvurucular ve başka veliler çocuklarının KRL dersinin tamamından muaf tutulmalarını istemişlerse de bu talepleri kabul edilmemiştir.

2006 Mayıs'ında başvurunun gönderildiği Daire, Büyük Daire lehine bu davadan çekilmiştir.

Hukuk: AİHM AİHS'nin 9. maddesi ve 1 no'lu Protokol'ün 2. maddesiyle ilgili şikâyetlerin eğitim alanında *lex specialis* olan 1 no'lu Protokol'ün 2. maddesi altında incelenmesi gerektiği kanısındadır.

KRL dersinin müfredata sokulmasının arkasında yatan neden, Hristiyanlık ile diğer din ve felsefelerin birlikte öğretilmesi suretiyle, okulda bütün öğrencilere açık olan bir ortamın oluşturulmasını sağlamaktır. Şüphesiz, bu niyet 1 no'lu Protokol'ün 2. maddesinin çoğulculuk ve nesnellik prensipleriyle uyumludur.

1998 tarihli eğitim yasasının ilgili hükümleri sadece Hristiyanlık değil ama diğer din ve felsefelerin de öğrencilere aktarılması üzerine vurgu yapıyordu. Amaç, bu dersten tamamen muaf tutulmaya izin vererek öğrencileri farklı dersler alan gruplara ayırmak yerine, öğrencileri ortak bir derste bir araya getirerek yobazlığı engellemek ve kültürler arasında anlayış ve diyalogu ön plana çıkarmaktır.

Bu dersin programının Hristiyanlık bilgisine, diğer din ve felsefelerle oranla, daha çok yer ayırmış olması 1 no'lu Protokol'ün 2. maddesi açısından başlı başına bir sorun teşkil etmemektedir. Hristiyanlığın Norveç tarih ve geleneklerindeki yerine bakıldığında bu konunun savunmacı devlete eğitim programını belirleme ve düzenleme için tanınan takdir payının içinde kaldığını kabul etmek gerekmektedir.

1998 tarihli eğitim yasasındaki ilköğretimde ve ortaöğretimin birinci senesinde, velilerin izin ve dayanışmasıyla, öğrencilere ahlak ve Hristiyanlık eğitimi verilmesine yardımcı olunması şeklindeki referanstan da anlaşılacağı üzere, KRL dersi müfredatında Hristiyanlık baskın bir yere sahipti. Diğer din ve felsefeler ile Hristiyanlığın müfredatta ki önemi arasında ki bu farklılık yasa metninden çıkıyordu. Ayrıca, bu ders programında sayılan konuların yarısına yakını Hristiyanlıkla ilgiliyken diğer konular diğer din ve felsefeler arasında paylaşılıyordu.

Hristiyanlığa referans yapan maddeyle bağlantılı 1998 eğitim yasası ile yasal mevzuatı oluşturan diğer metinlerde yapılan KRL dersinin içeriği ve amaçlarının tarifi, Hristiyanlık ile diğer din ve felsefelerin eğitimi arasında sadece nicelik değil aynı zamanda nitelik farklılığı da bulunduğunu düşündürmektedir. Bu farklılıklara bakıldığında, farklı dini inanç ve kanılara sahip insanlar arasında anlayış, saygı ve diyalogu geliştirme amacına bu durumda nasıl ulaşılabileceğini sormak gerekir.

AİHM, ayrıca, KRL dersinden kısmen muaf tutulmayı talep etme olanağının, yukarıda söz konusu edilen dengesizliği karşılamak için, yeterli olup olmadığını araştırmıştır. Bu noktada, AİHM, öncelikle, kısmi muafiyet mekanizmasının işleyişinin önemli problemler doğurduğunu not eder. Dini inanç ve kanılarına aykırı görülen kısımları önceden tespit edip okula bildirebilmek için, velilerin, derslerin içeriği hakkında doğru ve detaylı bir şekilde bilgilendirilmeleri gerekiyordu. Özellikle problem yaratan konunun KRL dersinin Hristiyanlık lehine olan genel eğilimi olduğu düşünüldüğünde, verilen dersin içeriği hakkında sürekli bilgi sahibi olmak ve inanç ve kanılarıyla uyuşmayan kısımları tespit etmek veliler için oldukça zor olsa gerek.

İkinci olarak, muafiyet talebinin, açıkça dini nitelikte olan faaliyetlerde olduğu gibi gerekçe sunulmasına gerek olmayan durumlar dışında, veliler, kısmi muafiyet talepleri için, makul gerekçeler sunmak zorundaydılar. AİHM kişilerin dini ve felsefi kanılarıyla ilgili bilgilerin özel hayatın çok önemli bir parçasını oluşturduğunu gözlemler. Her ne kadar velilerin şahsi kanılarını açıklama zorunluluğu bulunmasa ve okul idareleri velilerin özel hayatlarına saygı

hakkını dikkate almaları gerektiği konusunda uyarılmışlarsa da, velilerin kedilerini dini ve felsefi kanılarını okul idaresine açıklamak zorunda hissetmeleri riski vardı.

Üçüncü olarak, velilerin kısmi muafiyet talepleri durumunda bile, okulların, velilerle işbirliği içerisinde, velilerin dini ya da felsefi aidiyetlerini ve söz konusu faaliyet tipini göz önünde bulunduracak esnek bir tavır takınmaları gerekiyordu. Dua, ilâhi, kilisedeki faaliyetler ile okuldaki tiyatro oyunları gibi bir kısım faaliyetlere, öğrenciler içinde aktif rol almak yerine, izleyici olarak katılmakla yetinebiliyorlardı. Buradaki ana fikir, öğrencilerin bu faaliyetlerle kazanılmak istenen bilgiden değil faaliyetlerin kendisinden muaf olmalarıydı. Ancak AİHM'ye göre, faaliyetle bilgi arasında yapılan bu ayırım sadece uygulanması zor bir ayırım değil ama büyük ihtimalle kısmi muafiyet hakkının etkililiğini önemli bir biçimde azaltan bir ayırımdır. Ayrıca, uygulamada, veliler hocalara fazladan yük getiren kişiye özel eğitim gibi bir talepte bulunma konusunda tereddüt etmişlerdir.

Sonuç olarak, AİHM'ye göre, kısmi muafiyet mekanizması velilere ağır bir yük yükleyebilecek, özel hayatlarının gereksiz yere ifşa edilmesine neden olacak ve velileri muafiyet talebinde bulunmaktan vazgeçirebilecek bir mekanizmaydı. Özellikle dini nitelikli faaliyetler gibi bazı durumlarda, kişiye özel eğitim sistemiyle, kısmi muafiyet alanı önemli bir şekilde daraltılabilirdi. Bu durumun AİHS'nin 8. ve 9. maddeleri ışığında yorumlanan 1 no'lu Protokol'ün 2. maddesi gereği olan ebeveynlerin kanılarına saygı hakkıyla uyuşması zordur. Bunun dışında, AİHM, Hükümet'in bahsettiği, velilerin çocuklarını özel okullara yazdırma olanağının devleti herkese açık olan devlet okullarında çoğulculuğu garanti etme zorunluluğundan kurtaracağına ikna olmamıştır.

Bu şartlarda, devlet okullarında ilköğretim ile ortaöğretimin birinci senesine KRL dersinin koyulması sırasında açıklanan övgüye değer birçok kanuni amaca rağmen, savunmacı devletin, bu dersin programına konulan bilgilerin 1 no'lu Protokol'ün 2. maddesine göre nesnel, eleştirel ve çoğulcu bir şekilde verilmesi şartına uyulmasını yeteri kadar sağlamadığı görülmektedir.

Sonuç: İhlal (Sekize karşı dokuz oyla).

Madde 41 – İhlal tespiti başvuruçuların manevi zararları için tek başına yeterli adil tatmin oluşturmaktadır.

Daha ayrıntılı bilgi için bakınız basın açıklaması n° 464.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin resmi dilleri Fransızca ve İngilizce'dir. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır ve Mahkeme, kalitesi konusunda herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının veritabanı olan HUDOC üzerinden (<http://hudoc.echr.coe.int>) veya HUDOC'un bildirdiği başka veritabanları üzerinden yüklenebilir. Davanın isminin tamamen yazılması, yukarıdaki telif hakkıyla ilgili ifadelerin kullanılması ve insan haklarına destek Fonu'na referans yapılması şartıyla ticari olmayan amaçlarla kullanılabilir. Bu çevirinin tamamını veya bir kısmını ticari amaçlarla kullanmak isteyen herkesin, bu durumu belirtilen adrese bildirmesi rica olunur: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund) Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.